

Εάν υπάρχουν κενά στη στοιχειοθεσία της ζωγραφικής, αυτά είναι πολύ λιγότερα στη χαρακτηριστική, στην οποία εκπροσωπούνται οι σπουδαιότεροι έλληνες χαρακτήρες, η δε μελέτη που αφορά την ανέλιξή της είναι μια πληρέστατη σύνοψη της πορείας της ελληνικής χαρακτηριστικής, από την αφετηρία της έως τις μέρες μας.

Σημαντική καινοτομία στο είδος αυτό των λευκωμάτων που εκδίδουν οι Τράπεζες για τις συλλογές τους είναι τα σχόλια που συνοδεύουν τα έργα. Πρόκειται, συχνά, για σύνομες μελέτες, όπου εκτίθεται η ιστορική, πραγματολογική

και αισθητική αποτίμηση ενός εκάστου έργου.

Τέλος, η άφογη απόδοση των πινάκων και η όλη εμφάνιση του βιβλίου το καθιστούν πραγματικό έργο τέχνης.

Τασούλα Μανδάλια

Φιλολόγος – Αρχαιολόγος Mphil
Υποψήφια διδάκτορας Ιστορίας της Τέχνης
στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Από το *Journal of Mediterranean Archaeology*

Lindy Crewe,

«Sophistication in simplicity: The first production of wheelmade pottery on Late Bronze Age Cyprus», *JMA* 20/2 (2007), σ. 209-238

Η Lindy Crewe, στο άρθρο της «Η επιτήδευση στην απλότητα: Η πρώτη παραγωγή τροχήλατης κεραμικής στην Κύπρο την Ύστερη Εποχή του Χαλκού», εξετάζει τη σημασία της εμφάνισης της τροχήλατης κεραμικής την πρώιμη φάση της Ύστερης Εποχής του Χαλκού (ΥΕΧ, 1650-1320 π.Χ.) στην Κύπρο. Η μελέτη της στηρίζεται σε αδημοσίευτο υλικό από τις ανασκαφές (1948-58) του πρωτοπόρου Κύπριου αρχαιολόγου, Πορφύριου Δίκαιου, στη θέση-κλειδί της ΥΕΧ στην Κύπρο, την Έγκωμη, η οποία βρίσκεται στα ανατολικά παράλια του νησιού. Ο στόχος του άρθρου της Crewe είναι να βρει το πώς και το γιατί η τροχήλατη κεραμική εμφανίζεται στην Κύπρο με καθυστέρηση 1000 χρόνων απ' ό,τι στις γύρω περιοχές.

Η Κύπρος φαίνεται να αποτελεί μοναδική περίπτωση στον τρόπο υιοθέτησης του κεραμικού τροχού, γιατί αφενός ουδέποτε υπήρξε σταδιακή εξέλιξη από την παραγωγή τροχήλατων μικρών αγγείων σε μεγάλα αγγεία, όπως παρατηρείται για παράδειγμα στην Κρήτη, και αφετέρου δεν υπάρχει ακόμα οποιαδήποτε μαρτυρία για χρήση κάποιας πρώτης μορφής κεραμικού τροχού πριν από την εμφάνιση της τροχήλατης κεραμικής.

Η πρώτη βασική διαπίστωση της συγγραφέως είναι ότι η μετάβαση από τη χειροποίητη στην τροχήλατη κεραμική προϋποθέτει για τη μετάδοση της τεχνογνωσίας στενές σχέσεις μεταξύ κεραμέων και άρα μαρτυρεί την παρουσία ξένων αγγειοπλαστών στην Κύπρο, οι οποίοι ήδη γνώριζαν το χειρισμό του κεραμικού τροχού. Η τροχήλατη κεραμική, στις πρώιμες φάσεις της ΥΕΧ, εμφανίζεται σε μεγάλες ποσότητες σε μικρούς οικισμούς στη βορειανατολική Κύπρο, οι οποίοι βρίσκονται εγγύτερα στη βόρεια Συρία και πιο μακριά από τις πηγές χαλκού. Η δεύτερη βασική διαπίστωση της συγγραφέως είναι ότι οι περιοχές αυτές πιθανόν να υιοθέτησαν πρώτες τον κεραμικό τροχό και την κεραμική ανατολικής τεχνοτροπίας σε μια προσπάθεια να μιμηθούν ξένες πρακτικές κατανάλωσης, ενώ

οι κοινότητες που ζούσαν στα παράκτια αστικά κέντρα, όπως η Έγκωμη, και κοντά στα κοιτάσματα χαλκού στην κεντρική και βορειοδυτική Κύπρο, να είχαν προτίμηση για αγαθά φτιαγμένα από πολυτιμότερα υλικά.

Όσον αφορά την κεραμική στην Έγκωμη, απ' ό,τι φαίνεται οι οικονομικοί λόγοι δεν αποτελούσαν κίνητρο για την κατασκευή τροχήλατης κεραμικής και αυτό μαρτυρείται από την έλλειψη δεξιοτεχνίας στην κατασκευή, την απουσία μαζικής παραγωγής αλλά και τη χρησιμοποίηση πηλού ίδιας υφής και σύστασης για την κατασκευή τόσο χειροποίητης κεραμικής όσο και τροχήλατης. Προφανώς, οι κεραμείς επιδίωκαν να επιτύχουν μια επιφανειακή ομοιομορφία των αγγείων και άρα η σημασία της τροχήλατης κεραμικής είχε να κάνει λιγότερο με την τεχνολογία και περισσότερο με τη χρήση των αγγείων αυτών με την οποία συνδέεται και η εμφάνιση νέων τύπων αγγείων ειδικά για σερβίρισμα. Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι η προσπάθεια των Κυπρίων να υιοθετήσουν καινούρια τεχνολογία σχετίζεται με την επιθυμία των κυπριακών κοινοτήτων να μετέχουν στις επιτηδευμένες πρακτικές κατανάλωσης που ίσχυαν στην Εγγύς Ανατολή. Ίσως δεν είναι τυχαίο που όλοι οι τύποι αγγείων τροχήλατης κεραμικής είναι είτε κρατήρες και μεγάλες πρόχοι είτε μικρά κύπελλα και φιάλες.

Η Lindy Crewe συμπεραίνει ότι η ένταξη της Κύπρου στο εμπορικό δίκτυο της Ανατολικής Μεσογείου επιτάχυνε την προσπάθεια της κυπριακής κοινωνίας να αποκτήσει τα εφόδια ενός «αστικού» τρόπου ζωής, συμπεριλαμβανομένης και της εισαγωγής ανατολικών τύπων τροχήλατων αγγείων που σχετίζονται με τις κοινές πρακτικές κατανάλωσης. Η εμφάνιση τροχήλατης κεραμικής στην Κύπρο μπορεί να εξηγηθεί ως συνειδητή επιλογή των Κυπρίων να αποκτήσουν κεραμική «αστικού» τύπου. Αυτό προϋποθέτει τεχνολογικά και μορφολογικά δάνεια τα οποία συνδέονται με την υιοθέτηση νέων πολιτισμικών πρακτικών επηρεασμένων από τις έντονες επαφές με τα σύγχρονα αστικά κέντρα της Εγγύς Ανατολής. Η εξήγηση αυτή ανατρέπει τα μέχρι τώρα εξελικτικά σενάρια που υποστήριζαν τη σταδιακή αντικατάσταση της κατώτερης χειροποίητης κεραμικής από τη φαινομενικά ανώτερη τροχήλατη κεραμική.

Σοφία Αντωνιάδου

Αρχαιολόγος, επιμελήτρια Μουσείου
Πιερίδη – Αρχαίας Κυπριακής Τέχνης